

بسمه تعالی

نهضت آزادی ایران
تاسیس ۱۳۳۰

۱۹۹۳

۱۳۸۵ / ۰۷ / ۲۴

تحلیل مسائل و مشکلات کارگران ایران و پیامدهای آنها

مدتهاست که از گوشه و کنار میهن عزیزمان اخبار بسیار تلخ و نگران کننده‌ای درباره وضع ناخوشایند و تاثیر برانگیز مربوط به اعتراض‌های گسترده کارگری، از یک سو و برخوردهای سرکوبگرانه حاکمیت با معترضان از سوی دیگر، به گوش می‌رسد. برگزاری مکرر تجمعات کارگری - که در آغاز به صورت کوتاه‌مدت و برای ابراز خواست‌های صرفاً صنفی صورت می‌پذیرفت - به مواردی مانند مطالبه حقوق و مزایای پرداخت نشده یا در نظر گرفته نشده، درخواست تنظیم قراردادهای کار، برپایه قوانین جاری داخلی، از جمله اصول مندرج در فصل سوم قانون اساسی، و حقوق بنیادین کار - به رسمیت شناخته شده در قراردادهای بین‌المللی، که دولت ایران نیز به موجب اصل ۷۷ قانون اساسی مورد پذیرش قرار داده است - یا درخواست برای برخورداری از تشکلهای کارگری مستقل و غیر وابسته به دولت یا مواردی دیگر از این سنخ اشاره داشت. اما متأسفانه، بر اثر بی‌اعتنایی یا عدم اعتقاد مدیران دولتی ذیربط به اصول مربوط به آزادی‌های فردی و حقوق مدنی و سیاسی افراد ملت و در نتیجه، برخورد انفعالی و بعضاً بغض‌آلود مسئولان و مأموران انتظامی، قضایی و امنیتی، این اعتراضات ماهیتی مستمر و گسترشی روزافزون و غیر قابل انکار یافته است و در موارد بسیاری و همان‌گونه که همگان آگاهی دارند، واکنش مأموران حکومت به سرکوبی و پراکنده کردن فیزیکی کارگران یا بازداشت آنان انجامیده است.

لزومی به یادآوری نیست که بنابر آموزه‌های عدالت‌گرایانه دین مبین اسلام و قرآن کریم، ادعاهای حکومتی که اصرار بر حفظ صفت اسلامی در همه شؤون و سطوح خود دارد و نیز برخی از ارزش‌های انسانی که در انقلاب اسلامی مورد تاکید مردم و رهبران بود، درخواست‌ها و مطالبات حق‌طلبانه کارگران زحمتکش را نه تنها نباید کوچک و بی اهمیت شمرد بلکه ضرورت دارد که متناسب با ارزش و گستره معنویشان به آنها پرداخت و برای تفکیک سره از ناسره، علت از معلول و حق از ناحق یا باطل، از اتلاف زمان، به عنوان گران‌بهاترین هدیه پروردگار، و اعتبار و تخصص و تجربه مدیریتی در کشور پرهیز کرد. در عصر دستیابی انسان به فضای بیکران و الهام بخش و گذار جهانیان از رنج‌های عظیم ناشی از جنگ‌های خانمانسوز که شعله‌های آن پوست و گوشت و استخوان و به‌واقع اندیشه بیش از صدها میلیون ساکن این کره خاک را سوزانده است، اعمال خشونت از هر نوع، بدون شک محکوم است. انسان معاصر بیش از هر چیز و هر زمان دیگر در جستجوی مفاهمه و گفتگو، صلح و دوستی و شنیدن نویدهای بهروزی و خوشبختی است و مطلوب واقعی وی آرامش و اقیان و احقاق حق است، نه خشونت و کینه‌ورزی. پس مبدا که این سرشت فطری و الهی در هیچ هنگامی به بوته فراموشی سپرده شود و شتابگری و تعصب مانع دستیابی نوع بشر به تدبیر و سعادت گردد.

اگرچه در این‌باره می‌توان با ذکر دلایل گوناگون - که پرداختن به آنها خارج از ظرفیت این بیانیه است - مسائل و مشکلات پیچیده‌ای را برشمرد که مربوط به روش‌های تهیه و تدوین یا اجرای سیاست‌های اساسی و بلندمدت کشور، به ویژه در زمینه تولیدات صنعتی و کشاورزی، است یا از تارهای مریی و نامریی که پیکر رنجور مدیریتهای خصوصی و دولتی و گستره عظیمی از ساختارهای مالی، اداری، خدماتی، بازرگانی، بهداشتی، فرهنگی و البته اجتماعی و سیاسی جامعه جوان صنعتی ما را در بر گرفته است نام برد، ولی بخش بزرگی از اعتراضات کارگری در ایران به خاطر پایمال شدن حقوق ابتدائی انسانی است و خواسته‌های کارگران به مسائل ساده‌ای مانند درخواست تنظیمات بدون تبعیض حقوق و دستمزد به تناسب سطوح شغلی، بهبود شرایط محیط کار و تثبیت و شفاف‌سازی نظام‌های تامینی و رفاهی مربوط می‌شود. زجر و بدبختی ناشی از استثمار اقتصادی و شغلی از جمله تجربه‌های رنج‌آور و دردناک بشر به شمار می‌رود که همواره متناسب با شرایط و اوضاع و احوال

در بیشتر زمان‌ها و مکان‌ها و با شدت و ضعف‌هایی، ذهن و زیست مادی نیروهای تولید را در هر سطحی به خود مشغول و از فعالیت مفید بازداشته است و شاید بتوان قدمتی به درازای تاریخ کار و تولید جمعی و همکنشی افراد بشر بر آن متصور شد. رویارویی با بهره‌کشی و پیامدهای آن مهمترین دغدغه‌ها و دل‌مشغولی‌های بشر کارورز بوده و هست. از این رو، پرداختن به این امر برای همه جریان‌هایی که داعیه دغدغه‌های سیاسی و اجتماعی دارند یک نیاز اصیل است و روا نیست که آنان تحت تاثیر برخی القائات مصلحت‌گرایانه، تعصبات یا بهانه‌های واهی عافیت‌جویانه شانه از زیر بار مسئولیت مطرح کردن و پیگیری چنین مسائلی خالی کنند.

بدیهی است که طرح پاره‌ای از مشکلات مربوط به وضع فعلی نیروی کار در این مقال تنها پیش‌درآمدی برای اعلام ضرورت واکاوی مسائل اخیر بوده، لذا از یک سو بر کارشناسان امر است که برای درمان یا کاهش نابسامانی‌های یادشده در بالا و با توجه به وضعیت سیاسی - اجتماعی و صنعتی - فرهنگی موجود در ایران چاره‌ای فوری بیندیشند و از سوی دیگر بر مسئولان دولتی حوزه‌های کار و تولید و خدمات فرض است که با در نظر گرفتن این که در صورت نبود فضای مناسب برای ارایه طرح‌های روش‌مند در راستای رفع کمبودها و نارسایی‌ها و با عنایت به خطرناک بودن حالت ناشی از بروز پیاپی یا متناوب این‌گونه تنش‌ها در جامعه کارگری ایران - که مسلماً بی ارتباط با روند و میزان تولید و اشتغال و بی‌تأثیر بر آنها نبوده و نخواهد بود - هرچه بیشتر به فراهم کردن یا گسترش بستر و زمینه‌های مفاهمه و گفتگوهای هدمند و تدوین اصولی به عنوان پیش نیاز اساسی - با مشارکت کارشناسان از یک سو و نمایندگان واقعی کارگران از سوی دیگر - برای زدودن یا کاهش اختلاف نظرها و رویارویی‌ها و نیز در راستای احقاق حقوق قشر کارگر ایرانی - و در نهایت، تامین حقوق ملت - تلاش کنند.

مسئولان سیاسی یا انتظامی - امنیتی نیز قاعداً باید بدانند که انباشت و تراکم مادی و روانی ناشی از سرکوب کردن یا بی‌توجهی به مطالبات اجتماعی گوناگون صنفی، قومی یا ایدئولوژیک و مانند آنها همواره محرک خیزش‌های واکنشی و بروز انقلاب‌ها و شورش‌ها یا تندروری‌ها و اقدامات تلافی‌جویانه بوده، از پیامدهای احتمالی آن درگیری‌های منطقه‌ای، به ویژه در درازمدت، خواهد بود، پیامدهایی که

نه تنها دودشان به چشم عاملان و مباشران می‌رود، بلکه دنباله‌ها و آثار زیان‌بارشان متوجه عموم مردم و نظام بوده، اوضاع و مشکلات را پیچیده‌تر و بغرنج‌تر خواهد کرد.

نهضت آزادی ایران به دست‌اندرکاران امور کار و کارگری در کشور توصیه و تاکید می‌کند که از یک‌سونگری و به کار بستن روشهای آزمون و خطا در جامعه پرتنش کارگری و عرصه‌های صنعت و خدمات در ایران پرهیز کرده، با بهره‌گیری از مشورت اهل فن و صاحب نظر و نمایندگان واقعی کارگران، اصلاح و بهسازی اصولی و علمی روشها را مدنظر قرار داده، تلاششان را در راستای توسعه متوازن در این زمینه و دیگر هم‌نیازهای کلان در سطح کشور به کار اندازند. بازنگری در مفاد لایحه پیش نویس اصلاح قانون کار - که قطعاً بنابر دلایل بالا و اشکالات اساسی دیگر وارد بر آن، مانند نادیده‌گرفتن مطلق حقوق حمایتی و دفاعی کارگران و عدم ایفای هرگونه نقشی در موارد اخراج آنان از محیط کار و در واقع فقدان اثرگذاری بر سرنوشت شغلی کارگران، حمایت غیر خردگرایانه از کارفرمایان عمدتاً دولتی (بیش از ۸۰٪) دارد و این که در نهایت به ایجاد طبقه‌ای نوین از کارفرمایان نوکیسه و اختصاصی‌سازی به جای خصوصی‌سازی خواهد انجامید، در مجلس شورای اسلامی به مدت شش ماه مسکوت مانده است - و اصلاح اصولی و بنیادین کلیت، مفاد و سمت‌گیری آن می‌تواند آزمون خوبی برای اثبات تاثیر مثبت نگرش روشمند بر قضایای پیچیده‌ای مانند شکل‌گیری تظاهرات کارگری باشد. با توجه به نزدیک شدن زمان تصمیم‌گیری نمایندگان مجلس درباره سرنوشت لایحه یادشده، نهضت آزادی ایران قویاً خواستار آن است که تا هنگام تعیین تکلیف سامانه‌های رفاه و تامین اجتماعی و دریافت نظریه‌های مشورتی از همه دست‌اندرکاران مسایل کارگری، مانند حقوق‌دانان کارآموده و مستقل و تشکل‌های ناوابسته کارگری، و به کارگیری آنها در تدوین پیش‌نویس لایحه‌ای متفاوت و کارساز - که در برگیرنده سرنوشت کلی نیروهای کار کشور و افراد زیر سرپرستی آنان باشد - پیش‌نویس کنونی و لوایح مشابه یا طرحهای نمایندگان مجلس در این زمینه مسکوت مانده، همگی آنها به صورت به‌هم‌پیوسته، هماهنگ با برنامه‌های اقتصادی مصوب دراز مدت و در راستای دیگر سیاستهای توسعه متوازن به صورت جامع دیده شود، و بدین ترتیب، با تصویب لایحه‌ها یا طرح‌های بدون تعامل و همسویی با واقعیات عینی و ملموس جامعه، مشکلی بر مشکلات موجود افزون نگردد.

بدیهی است که از پیش‌نیازهای روی‌آوری به اصلاحات اساسی برخورداری از داده‌ها، آمارها و به‌طورکلی اطلاعات درست - و شناخت همه‌جانبه از وضع هریک از پایه‌های کار، تولید، خدمات و صنعت در جامعه است. ارزش‌گذاری منطقی بر محصولات دانش‌بشری در زمینه‌های یادشده و مقدم داشتن آن بر خواست‌های جناحی یا سیاسی از ضروریات گریزناپذیر است. ایجاد یا ادامه حیات و به رسمیت شناخته شدن تشکلهای مستقل کارگری - که می‌توانند ترجمان واقعی وضع نیروهای کار در ایران باشند - و نیز تلاش نکردن سازمانهای دولتی برای وابسته‌سازی هر گونه تشکل مدنی از طریق اعمال نفوذ در آن و به کارگیری اهرمهای گوناگون رسمی و غیررسمی فشار، که در دست دارند، می‌تواند به عنوان نخستین گام‌های پیشنهادی در راستای حل اساسی مشکلات کارگران و حمایت از آنان، نتایج بسیار خجسته‌ای در آزادسازی نیروها، اندیشه‌ها خلاقیت‌های ارزشمند و مفید به حال کشور به بار آورد. بدیهی است که این مهم، جز با تأمین و تضمین امنیت واقعی برای عرضه کردن افکار و عقاید مردم و کرامت نهادن به ارزشهای انسانی به وسیله حکومت راه به جایی نخواهد برد.

نهضت آزادی ایران حوادث رخ داده در جریان برگزاری تظاهرات صنفی اخیر کارگران کارخانه فرش البرز بابلسر و پس از آن را، که منجر به ضرب و شتم یا دستگیری کم سابقه تعدادی از کارگران نیازمند معترض به وسیله نیروهای انتظامی شده است، محکوم می‌کند و با توجه به روش به کار رفته در مدیریت بحران در این مورد و تظاهرات مشابه دیگر - بر پایه بیانیه‌های صادر شده از سوی تشکلهای غیر رسمی کارگری ایران - به صورت متناوب در استان‌های گیلان، قزوین، خراسان، لرستان، کرمان، همدان، خوزستان، مرکزی، کردستان، تهران و... ، پدیدآمدن چنین رخداد‌های زنجیره‌ای را حاکی از عزم مسئولان کشور در حل شتاب‌آلود و به دور از واقع‌نگری و برپایه بینش فارغ از سنجش و تحلیل هزینه - فایده دانسته، اعلام می‌کند که چنین روشی در رویارویی با مسائل و مشکلات کهنه و بلند مدت جاری فاقد اثربخشی به سود کشور و ملت است و بنا بر آموزه‌های قرآنی نیز مورد قبول و رضای حق تعالی نخواهد بود.

نهضت آزادی ایران رخداد‌هایی از این دست را که شهروندان بی‌کار شده‌ای، علاوه بر تحمل اجباری شرایط بسیار سخت ناداری و احساس شرمندگی در برابر اعضای خانواده‌هایشان، صرفاً به علت بیان

خواست‌هایشان و ابراز همدردی با یکدیگر از طریق برگزاری اجتماعات مسالمت آمیز مورد ضرب و شتم قرار گرفته، یا دچار حبس‌های کوتاه مدت یا میان مدت شوند و خانواده‌های آنان نیز، افزون بر کشیدن رنج‌های ناشی از فقر، از دست دادن سرپرست و دوری از عزیزانشان را نیز برای مدتی بعضاً طولانی تجربه کنند، مطابق با هیچ یک از موازین عدالت و وعده‌های داده شده در جریان انتخابات دوره نهم ریاست جمهوری ندانسته، اعتراض شدیدش را نسبت به استفاده از چنین روش‌های غیرانسانی بیان می‌کند و خواستار حاکم شدن مدیریت توأم با تدبیر و منطق، بویژه در سطح کلان، به جای تداوم نگرش‌ها و رویکردهای صرفاً امنیتی و انتظامی و گزینش راهکارهای مناسب در راستای جلوگیری از تکرار این‌گونه رویدادهای دلخراش و مصیبت بار می‌باشد.

تجربه کشورهای دیگر نشان می‌دهد که دولت باید در اختلافات میان کارگران و کارفرمایان بی‌طرف باشد و تنها در محدوده حکمیت یا داور، عموماً با رویکردی به نفع قشرهای ضعیف و پایمال شده دخالت کند. روشن نیست که در کشور ما با چه منطقی مطالبات بر حق کارگران با سرکوبی نیروهای امنیتی - انتظامی روبرو شده است.

نهضت آزادی ایران هر گونه سرکوبی جسمی و روانی بی‌منطق، و به دور از تقوای الهی و کرامت انسانی و به کار بستن تنبیه‌های اقتصادی و اجتماعی و انواع خشونت، با دستاویز قرار دادن قانون، علیه یکی از شریف‌ترین قشرهای ملت یعنی جامعه زحمتکش کارگری را محکوم می‌کند. به نظر ما، با توجه به این که شاخص‌های رفاه و عدالت اجتماعی در حال حاضر به میزان قابل توجهی از معیارهای شناخته شده جهانی فاصله دارد و تامین نیازهای حیاتی، مانند درمان و بهداشت یا آموزش و اشتغال برای قشرهای بدون درآمد یا امکانات کافی در حد آرزو و خیال است، ظلم مضاعف بر خانواده‌های افراد زندانی می‌رود و با توجه به اشراف مسئولان حکومتی بر این قضایا، اعمال بازداشت و زندانی کردن معترضان یا جلوگیری از بازگشت آنان به کار، برای وادار کردن کارگران به دست برداشتن از پیگیری خواست‌های صنفی‌شان کنشی بیهوده و نامعقول است.

نهضت آزادی ایران اقداماتی مانند جلوگیری از بازگشت به کار کارگرانی را که به رغم صدور قرار منع پیگرد از سوی مراجع قضایی امکان از سرگیری فعالیت شغلی‌شان را از دست داده‌اند مصداق

مجازات تبعی بدون مجازات اصلی و از این رو ناقض موازین حقوق داخلی و قواعد حقوقی جهانی، از جمله اصل قانونی بودن مجازات‌ها و به منزله نقض آشکار اصول ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۲۷، ۳۲ و ۳۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مواد ۳، ۵، ۹، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۲۳ و ۲۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر و مفاد دو میثاق حقوق مدنی و سیاسی بر می‌شمارد و این پرسش را مطرح می‌کند که آیا تا کنون مسئولان حکومتی اندیشیده‌اند که با مستأصل کردن کارگران، یعنی بزرگترین بخش ملت ایران، و خانواده‌هایشان و ناامید کردن آنان از ابراز اصولی خواست‌هایشان، به جای توجه منطقی و کارشناسانه به مسائل و مشکلات کارگران، زمینه چه حرکت‌های خطرناک، غیر قابل پیش بینی و جبران ناپذیر را در جامعه فراهم می‌آورند؟ و برآیند گریزناپذیر این گونه اعتراض‌های سرکوب شده، به همراه دیگر انسدادهای سیاسی - اجتماعی موجود و غیر قابل انکار در کشور، چه موج‌هایی بر امواج جدید و پی‌در پی بحران‌های موجود کشور خواهد افزود.

ما به حکم آیه شریفه « فاعتبروا یا اولی الابصار » مشفقانه به حاکمان توصیه می‌کنیم که دست از آزمودن آزموده‌ها برداشته، در راستای اطاعت خالق و خدمت به خلق، مخاطرات و بحران‌های جدی اجتماعی و سیاسی را با دوراندیشی، کارشناسی و قانون‌مداری، به جای به کارگیری روش‌های عجولانه، خشونت‌آمیز و غیر انسانی، مهار نمایند.

نهضت آزادی ایران